

Ukrainian legislation assesses temporary occupation of certain areas of Donetsk and Lugansk regions of Ukraine differently. There has been only «overall control», which is established and carried out by armed groups and occupying administration of the Russian Federation. This causes the absence of convictions for the siding with the enemy during the armed conflict in eastern Ukraine in the period from 2014 to 2018. The situation with the legal assessment of the armed conflict in eastern Ukraine is becoming more complex, because the Russian Federation failures to acknowledge publicly and officially that they use their own armed forces on the territory of certain areas of Donetsk and Luhansk regions. That is, in order to qualify under article 11.1 of the Criminal Code of Ukraine, concerning the actions of Ukrainian citizens who have sided with the enemy during the armed conflict, which has began in 2014 in the east of Ukraine, the opinion of the International Criminal Court will be the decisive factor in the recognition or non-recognition of the stated armed conflict as international (between Ukraine and the Russian Federation).

Key words: event of siding with the enemy, armed conflict, International Criminal Court.

DOI <https://doi.org/10.33766/2524-0323.86.269-281>
УДК 343.9

І. О. Іерусалимов,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)

e-mail: igor.ierusalimov@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-3163-982X>

О. І. Литвинчук,

кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
доцент кафедри досудового розслідування,
Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)

e-mail: litvinchuke@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-3884-8595>

В. І. Іерусалимов,

аспірант приватного вищого навчального закладу
«Європейський університет»
(м. Київ, Україна)

e-mail: ierusalimov.vlad@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-1534-303>

ІСТОРИЧНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї

Статтю присвячено дослідженню історично-правових аспектів протидії насильства в сім'ї. У роботі розкрито причини виникнення насильства в сім'ї, які знаходяться в історичній, культурній та соціальній площині.

Надано детальну хронологію розвитку боротьби за права жінок та протидії домашньому насильству на рівні ООН, включаючи перелік конференцій та системуутворюючих документів. Проведено аналіз міжнародних угод, які знайшли своє відображення в українському законодавстві, як на рівні законів, так і підзаконних нормативно-правових актів.

Ключові слова: домашнє насильство, гендер, Стамбульська конвенція

Постановка проблеми. Домашнє насильство є сталою проблемою, основи якої закладені в поведінковій моделі суспільства, взаємозв'язку між членами однієї родини, що полягають у фізичному чи психологічному насильстві однієї особи над іншою. Але проблемою є те, що, незважаючи на своє історичне коріння, домашнє насильство довгий час не тільки не виносилось як окрема категорія, але й не вважалось насильством взагалі. Що, у свою чергу, відбулося на відсутності чітких та дієвих нормативно-правових актів, а також органів, які б забезпечували реалізацію політики у сфері домашнього насильства.

Україна однією з перших країн СНД ухвалила Закон «Про попередження насильства в сім'ї» та ратифікувала низку міжнародних правових актів у сфері захисту прав особи, узявши на себе зобов'язання дотримуватися всіх положень цих документів, які, відповідно до Закону України «Про дію міжнародних договорів на території України», становлять невід'ємну частину національного законодавства. Проте, незважаючи на заходи, що вживаються у цій сфері, можна охарактеризувати як критичну ситуацію, пов'язану із недосконалістю законодавства й практики, економічною та демографічною кризами, трудовою міграцією, погіршення здоров'я батьків та дітей, соціальним сирітством, зростанням безробіття, соціальними штампами та традиціями, і це далеко не повний перелік проблем, які потребують негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливими в дослідженні історіографії проблеми насильства в сім'ї стали напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених-гендеристів С. Айвазової, Н. Болотіної, М. Буроменського, О. Вороніної, В. Глиняного, О. Дашковської, Л. Завадської, Л. Кормич, Н. Лавриненко, І. Лавринчук, Н. Аніщук, К. Левченко, Л. Леонтьєвої, О. Матвієнко, Т. Мельник та ін. Разом із тим у цій сфері бракує ґрунтовних монографічних досліджень, які б урахували як історію розвитку гендерних проблем, так і сучасний стан міжнародного і вітчизняного законодавства, що регулює питання боротьби із насильством у сім'ї. Тож необхідно сконцентрувати увагу на актуальних змінах в українському законодавстві відповідно до генезису проблематики домашнього насильства.

Формування цілей. Цілями дослідження є наступне: аналіз історичного досвіду боротьби з домашнім насильством, виокремлення проблем, які виступають на шляху до повного викорінення цього

явища, а також наведення пропозицій щодо удосконалення норм українського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство – це будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність) чи погроза застосування такого діяння (дії або бездіяльності) фізичного, сексуального, психологічного чи економічного характеру одного члена родини чи домашнього господарства відносно до іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена родини чи домашнього господарства як людини та громадянина і завдають йому моральну шкоду, шкоду його фізичному, психічному здоров'ю чи економічним інтересам.

Одна із проблем домашнього насильства лежить у площині її публічності, оскільки далеко не кожна жертва готова звернутися до правоохоронних органів, а якщо і звертається, то не кожен факт вчинення домашнього насильства розслідується як окремий злочин.

Незважаючи на глибоке історичне коріння як в Україні, так і в інших країнах, домашнє насильство довгий час не виокремлювалося з-поміж інших видів злочинів, більше того, воно вважалося допустимими нормами виховання та впорядкування сімейних відносин, що значно вплинуло на встановлення архетипу місця жінок та дітей у сім'ї та в соціумі.

Причини виникнення насильства в сім'ї лежать в історичній, культурній та соціальній площині. Так жінки завжди вважалися більш слабкими істотами, і їх роль варіювалась від «дешевої робочої сили» до «берегині сімейного вогнища». Оскільки ж за статусом вона була нижча за чоловіка, то її права часто не враховувалися, а за провини нормальним явищем було її фізичне покарання.

Гірше за становище жінок було хіба що становище дітей, для яких і досі є нормальним явищем фізичне покарання чи психологічний тиск. Більш того, ще сто років тому в багатодітних сім'ях не було чимось незвичним несподівана хвороба або смерть дитини.

Вагомим внеском у гендерну нерівність під час формування сімейних відносин у подружжя, що є однією з причин домашнього насильства, є звичаї, традиції, а також архаїчні релігійні норми, які в багатьох випадках навіть заохочують до дискримінаційних дій та насилля по відношенню до дружини чи дитини. Досліджуючи документи історично-правового характеру, ми можемо прослідкувати не тільки те, що домашнє насильство не вважалося злочином, а навіть більше, заохочувалося. Так, аналізуючи кодифіковане право Гетьманщини XVIII століття «Права, за якими судиться малоросійський народ», дія якого поширювалася на Лівобережну Україну, ми можемо акцентувати увагу на статті 13 Глави 13, де вказано: «Батьківська влада над дітьми складається з того, що: 1) під час нужди, а особливо великого голоду, за крайньої від якогось випадку чи нещастя недостачі мають право батьки невиділених сина чи дочку віддати в найми або в заклад на службу, але тільки християнинові...» [1, с. 184-186]. Таким чином, розплачуватися дітьми або дружиною було звичною практикою

для архаїчного суспільного устрою людства Так у разі неможливості повернути борг, згідно законів Хаммурапі, на певний термін була передбачена можливість віддати жінку або дитину в боргову кабалу. Навіть на території Британії, країни, яка зараз є одним з орієнтирів прагнення до соціальної рівності та справедливості, у часи середньовіччя батьки були забезпечені правами щодо купівлі та продажу своїх дітей, і лише в сьомому столітті архієпископ Кентерберійський на ім'я Теодор, запровадив заборону на продаж дітей віком від семи років. А до 1782 року за законами Уельсу чоловік мав право фізично карати дружину за неправильним розпорядженням його майна або навіть образу бороди, правда, за правилами бити дружину можна було тільки палицею, не товщу за середній палець чоловіка і довжиною з його руку, і не більше трьох ударів за раз по кожному місцю, крім голови [2, с. 76].

У релігійних практиках жінкам також рідко відводилося рівне місце поруч із чоловіками, і їхнє становище не дуже відрізнялося від рабського. Жінки були позбавлені права на спадщину, розлучена жінка або вдова суттєво обмежувались у своїх правах, а укладення шлюбу було за суттю договором обміну або купівлі-продажу. Так у Біблії сказано, що Пророк Осія повідомив, що придбав свою дружину Ізраїль за гроші та зерно: «І я купив її за 15 шекелів срібла й хомер ячменю та летех ячменю» [3, с. 1004].

Якщо розглядати традиції Сходу, то в Стародавній Індії, згідно ст. 33 глави III Законів Ману насильницьке викрадення жінки було для касты воїнів кшатр'їв законним правом отримання собі дружини [4, с. 47]. У сучасній Індії навіть зараз є розповсюдженим насильство щодо жінок відповідно до релігійних традицій та обрядів. Так, згідно обряду саті, удова має спалити себе на поховальному багаті свого чоловіка, щоб приєднатися до нього в потойбічному світі.

У Радянському Союзі, частиною якого була Україна, питання насильства в сім'ї не виносилась як окрема категорія, і законодавством не визначалося окремого покарання. Акцентувати увагу на проблемі домашнього насильства та насильства щодо жінок взагалі почали лише в другій половині двадцятого століття, коли приблизно з 1970 року почали набирати силу феміністичні рухи, результатом чого в 1975 році Генеральною Асамблеєю ООН було проголошено Рік Жінки. Також із метою підвищення уваги щодо дискримінації та насильства стосовно жінок в Мехіко була організована Перша всесвітня конференція з прав жінок. За результатами конференції період 1976 – 1985 рр. було об'явлено Десятиріччям жінок. Наступним логічним кроком стала пропозиція від Генеральної Асамблеї ООН кожній країні-учасниці започаткувати святкування Міжнародного дня прав жінок.

Через п'ять років після першої конференції, у 1980 році, у Копенгагені відбулася Друга Всесвітня конференція зі становища жінок. Згідно її результатів була ухвалена Програма дій щодо більш

рішучих кроків на національних рівнях для забезпечення прав жінок на володіння майном та прав на спадкування, піклування над дітьми, а також втрати громадянства.

Конференція в Найробі у 1985 році підняла на новий рівень публічності питання щодо насильства по відношенню до жінок. Так у паралельному форумі громадських організацій узяло участь близько 15 000 представників. На конференції в Найробі пройшла оцінка досягнень Десятиріччя жінок та були схвалені Найробіські перспективні стратегії в сфері покращення становища жінок на період до 2020 року. Наступним глобальним кроком у боротьбі за права жінок та проти дискримінації і насильства можна вважати проведення четвертої конференції ООН з права жінок у 1995 році (Пекін), у рік п'ятдесятиріччя заснування Організації Об'єднаних Націй. Конференція ставила собі за мету підвищити рівень уваги до зміни ролі жінки в суспільстві та захисту її прав, у тому числі й сімейних, за допомогою прийнятих Пекінської Декларації та Пекінської Платформи Дій. Так уперше на міжнародному рівні прозвучали терміни «гендер» та «гендерний підхід». У 2005 році учасники саміту голів держав та урядів Ради Європи прийняли План дій, що започаткував загальноєвропейську кампанію з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству. Рада Європи в період з 2006 по 2008 вперше консолідувала зусилля урядів європейських країн, їх парламентів, а також місцевих та регіональних органів влади.

2010 рік був знаковим в питанні поліпшення та захисту прав жінок та дітей, через те що 2 липня 2010 року делегати Генеральної Асамблеї ООН проголосували за створення «ООН-Жінки» - структури Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, яка з-поміж інших своїх цілей ставить за мету боротьбу з домашнім насильством.

Розглядаючи питання насильства в сім'ї з точки зору міжнародного права, необхідно звернути увагу на основні документи, які покликані регулювати цю проблему. Так основоположним нормативно-правовим актом у цій сфері варто відзначити загальну декларацію прав людини, яка була прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [5]. Особливістю цієї Конвенції полягає в тому, що на уряди країн-підписантів було покладено відповідальність за дискримінацію жінок, а держава, забезпечуючи розробку політики, враховує їх соціальні та культурні права і також бере відповідальність не тільки в публічній, але й в приватній сфері, до якої можна віднести сім'ю та проблеми домашнього насильства.

У питанні забезпечення прав та свобод сім'ї необхідно звернути увагу на статтю 16, яка проголошує рівність партнерів в укладенні шлюбу, а також статтю 25, яка покликає забезпечити захист прав подружжя та дітей. І незважаючи на те, що декларація є документом, яка проголошує загальні права та свободи, вона є базисом, від якого відштовхуються при розробці всіх інших міжнародних та локальних нормативно-правових

актів, які покликані забезпечити ті чи інші права та свободи людини. Україна ж у складі СРСР ратифікувала Конвенцію 19 грудня 1980 р.

Наступним системоутворюючим документом є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка була прийнята в 1979 році, де в преамбулі зазначено: «...враховуючи значення внеску жінок у добробут сім'ї та в розвиток суспільства, що до цього часу не одержав повного визнання, соціальне значення материнства та ролі обох батьків у сім'ї та у вихованні дітей. і усвідомлюючи, що роль жінки у продовженні роду не повинна бути причиною дискримінації, оскільки виховання дітей вимагає спільної відповідальності чоловіків і жінок та всього суспільства в цілому, визнаючи, що для досягнення повної рівності між чоловіками та жінками необхідно змінити традиційну роль як чоловіків, так і жінок у суспільстві та в сім'ї»[6].

Держави – сторони цієї конвенції – зобов'язані забезпечити ліквідацію всіх форм дискримінації, надати рівний доступ до освіти та забезпечити рівні права та можливості в трудових відносинах. Питання шлюбу та дітей є наскрізними для цієї конвенції та прописані в ряді статей, починаючи від питань, що стосуються медичної сфери, тобто забезпечення відповідного обслуговування в період вагітності, пологів і післяпологовий період, надаючи, коли це необхідно, безплатні послуги, а також відповідне харчування в період вагітності та годування, і до вживання всіх відповідних заходів для забезпечення доступу щодо планування розміру сім'ї. Також держави мають забезпечувати захист прав стосовно трудових відносин, що стосуються періоду вагітності та застосування необхідних додаткових соціальних послуг, з тим щоб дозволити батькам поєднувати виконання сімейних обов'язків з трудовою діяльністю та участю в громадському житті, зокрема шляхом створення і розширення мережі закладів по догляду за дітьми.

Фокусуючись на питанні захисту від домашнього насильства, ми можемо звернути увагу на статтю 16 Конвенції, яка покладає на держави-сторони обов'язок щодо вжиття відповідних заходів по ліквідації дискримінації жінок в усіх питаннях, що стосуються шлюбу та сімейних стосунків на основі рівності чоловіків і жінок [6]. Це стосується забезпечення однакових прав щодо одруження; вільного вибору дружини й одруження лише зі своєї вільної і повної згоди; надання однакових прав та обов'язків під час шлюбу і після його розірвання, а також прав та обов'язків чоловіків і жінок як батьків, незалежно від їхнього сімейного стану в питаннях, що стосуються їхніх дітей,- в усіх випадках інтереси дітей мають перевагу; також це стосується однакових прав вільно вирішувати питання про кількість дітей і проміжки між їх народженням та доступу до інформації, освіти, а також засобів, які дозволяють їм здійснити це право; однакові права та обов'язки бути опікунами, піклувальниками, довіреними особами та усиновителями дітей або здійснювати аналогічні функції, коли вони передбачені національним законодавством,- в усіх випадках інтереси дітей мають перевагу; рівні особисті права чоловіка та дружини, у тому

числі вибору прізвища, професії, заняття; рівні права подружжя щодо володіння, придбання, управління, користування та розпорядження майном як безплатно, так і за плату. Також мова йде про забезпечення прав дітей щодо можливості укладення шлюбу, тобто захист від неправомірного укладення шлюбу за домовленістю батьків, як це, наприклад, прийнято в східних країнах.

Окремо слід зазначити про Конвенцію ООН про права дитини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року. Вона охоплює весь спектр прав дітей щодо громадянських, економічних, політичних, соціальних та культурних прав [7].

Проте головним нормативно-правовим актом у цій сфері можна визначити Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, яка набула чинності 1 серпня 2014 року. Конвенція впроваджує комплексний підхід до боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством та суттєво доповнює існуючі інструменти, пропонує нові визначення термінів, посилює захист від дискримінації за гендерною ознакою. Конвенція покликана забезпечити розробку всеосяжних меж, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги; заохочення міжнародного співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства; забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства [8].

Останніми десятиліттями було прийнято ряд вагомих документів щодо цього важливого питання, як –от: у 1993 році резолюцією Генеральної Асамблеї ООН була прийнята Декларація Організації Об'єднаних Націй про викорінення насильства щодо жінок, у 1995 році під час IV Всесвітньої конференції з питань жінок - Пекінська декларація і Платформа дій, у 2004 р. прийнято План дій ОБСЄ щодо підтримки гендерної рівності, а в 2005 році - Рішення Ради міністрів ОБСЄ 15/05 щодо запобігання та протидії насильству щодо жінок. Крім того, 7 березня 2018 року прийнята Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки, яка є логічним продовженням першої стратегії Ради Європи з питань гендерної рівності на 2014-2017 роки, одна із стратегічних цілей якої – запобігання та боротьба із насильством щодо жінок і домашнім насильством.

Серед основних важливих документів можна назвати ратифікацію у червні 2012 року Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [9].

Одночасно необхідно згадати про ряд рекомендацій у цій сфері: Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про насильство в сім'ї» (1985 рік); Рекомендація № R (90) 2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо соціальних заходів стосовно насильства в сім'ї» (1990 рік); Рекомендація № R (91) 9 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про невідкладні заходи у справах сім'ї» (1991 рік); Рекомендація № Rec (2002) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам

«Про захист жінок від насильства» (2002 рік); Рекомендація № 1582 (2002) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Домашнє насильство проти жінок» (2002 рік); Резолюція № 1512 (2006) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Парламентарі об'єдналися для протидії домашньому насильству стосовно жінок» (2006 рік).

Розглядаючи особливості національного законодавства в сфері протидії домашнього насильства, треба в першу чергу звернути увагу на Конституцію України. Стаття 51 Конституції проголошує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [10]. На законодавчому рівні треба звернути увагу на прийняття у 2001 році Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», який втратив чинність із набуттям у 2018 році Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства [11].

Важливо також відзначити прийняття в 2005 році Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», який окреслив основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, і ввів таке поняття як «гендерно-правова експертиза», а також окреслив механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [12].

Також важливими нормативно-правовими актами у цій сфері є наступні документи: Закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 2012 року, дія якого поширюється на соціальний захист, забезпечуючи від утиску та дискримінації; Закон України «Про охорону дитинства» від 2001 року; Цивільний Кодекс та Цивільний процесуальний кодекс України; Кримінальний кодекс та Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також інші нормативно-правові акти.

Спеціальним уповноваженим органом серед центральних органів виконавчої влади з питань запобігання насильству в сім'ї та жорсткому поводженню з дітьми є Міністерство соціальної політики України. Серед комплексних програм Міністерства треба згадати Комплексну програму корекційної роботи з чоловіками, які вчиняють насильство або належать до групи ризику щодо його вчинення, та Комплексну програму корекційно-реабілітаційної роботи з дівчатами (14-18 років) та жінками, які пережили насильство або належать до групи ризику. Постановою Кабінету Міністрів України була затверджена Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, метою якої є удосконалення механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та впровадження європейських стандартів рівності.

В структурі органів виконавчої влади в 2016 році, у межах граничної чисельності працівників Секретаріату Кабінету Міністрів

України було утворено посаду Урядового уповноваженого з питань сім'ї, яка невдовзі була ліквідована в зв'язку з реорганізації структури центральних органів виконавчої влади. Разом з тим постановою Кабінету Міністрів України від 2017 року була запроваджена посада Урядового уповноваженого з питань гендерної політики, на якого покладається забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Висновки. Розглядаючи проблему домашнього насильства в історичному аспекті, ми можемо простежити, що нерівність становища жінок, дітей та чоловіків призводить до домашнього насильства, генезис якого лежить у площині культури, традицій та релігії. Справжнім проривом у сфері надання рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків можна вважати події двадцятого сторіччя, усунення класової нерівності та глобалізацію. Важливим фактором є також створення Організації Об'єднаних Націй - структури, яка взяла на себе роль суб'єкта, що покликаний розвивати співробітництво між державами, а також підтримувати мир та безпеку. Налагодження ж ефективного діалогу між різними країнами за допомогою ООН стало одним з вирішальних факторів підняття проблеми домашнього насильства на гендерної нерівності на новий рівень, що дозволило забезпечити ефективний моніторинг проблематики та напрацювання спільних дієвих рішень.

З часом проблема рівності та протидії домашньому насильству стала наскрізною в політиці багатьох держав із поступовим закріпленням відповідних положень у національному законодавстві. Україна на шляху до євроінтеграції переймає і впроваджує політику гендерної рівності, що помітно у сфері законодавства та змін у структурі центральних органів виконавчої влади. Ратифікація міжнародних договорів та прийняття ряду законів, таких як : «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», - є, безумовно, позитивним сигналом для боротьби з домашнім насильством. Проте головною перепорою в сфері законодавства є нератифікація Стамбульської конвенції. Так однією із причин, чому вона в 2016 році не була ратифікована Верховною радою України, є наявність в ній поняття «гендер» і «сексуальна орієнтація». Важливість ратифікації конвенції полягає не тільки в протидії домашньому насильству, але й перспективі можливості набуття Україною членства в Європейському Союзі і, відповідно, наближенням законодавства України до законодавства ЄС. Це також пов'язано із зобов'язаннями України перед Радою Європи.

Розроблення законопроекту щодо ратифікації Стамбульської конвенції передбачено пунктом 111 Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого постановою Верховної Ради України № 509-VIII від 04.06.2015р., пунктом 4 Плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015-2019 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів

України № 450-р від 14.05.2015 р., статтею 9 Закону України «Про міжнародні договори України».

Тож схвалення Стамбульської конвенції має сприяти протидії дискримінації за гендерною ознакою; забезпеченню комплексного підходу до запобігання будь-яким формам гендерно зумовленого насильства; запровадженню механізмів боротьби з усіма формами гендерно зумовленого насильства (домашнє насильство, сексуальне насильство, переслідування, сексуальні домагання, примусові шлюби, каліцтва жіночих геніталій, примусові аборти, примусова стерилізація), чим буде забезпечено відповідність законодавства України сучасним європейським стандартам у цій сфері; забезпеченню додаткових гарантій захисту права на рівність між чоловіками і жінками, усуненню правових положень, які спричиняють дискримінацію; удосконаленню цивільно-правових засобів захисту потерпілих від насильства; удосконаленню роботи служб підтримки потерпілих від насильства, зокрема, державних телефонних гарячих ліній; удосконаленню збору впорядкованих за категоріями відповідних статистичних даних.

Щодо подальшого вдосконалення норм українського законодавства, то необхідно зосередитися в першу чергу на забезпеченні додаткових гарантій захисту прав на рівність між чоловіками та жінками, вилученню правових положень, які спричиняють дискримінацію, вдосконаленню цивільно-правових засобів захисту потерпілих від насильства. Відповідно до найкращих міжнародних практик потребує також розроблення та впровадження додаткових заходів, які б були спрямовані на створення запобіжних і захисних механізмів боротьби з усіма формами гендерно зумовленого насильства, таке як: домашнє насильство, сексуальне насильство, переслідування, сексуальні домагання, примусові шлюби, каліцтва жіночих геніталій, примусові аборти, примусова стерилізація.

Використані джерела:

1. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 / Упорядник та автор нарисів К. А. Вислобоков; за ред. Ю. С. Шемшученка. – К., 1997. – 547 с.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн / В.П. Глиняний. – Ч. 1. – Х.: Одісей, 2003. – 832 с.
3. Книга пророка Осії // Біблія, або книги святого письма Старого й Нового Заповіту. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2004. – 1416 с.
4. Законы Ману. Перевод с санскрита С.Д. Эльманович. Труды общества русских ориенталистов №1. СПб. [Типо-литография Н.И. Евстифьева] 1913г. – 286 с.
5. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015. - Назва з екрана.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_207. - Назва з екрана.
7. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_021. - Назва з екрана.

8. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція): Довідник для членів парламенту. – Страсбург. Секретаріат Комітету з рівних прав і недопущення дискримінації Парламентської асамблеї Ради Європи, 2013. – 104 с.

9. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_927 - Назва з екрана.

10. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>. - Назва з екрана.

11. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 20 жовтня 2016 року № 5294. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> - Назва з екрана.

12. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>. - Назва з екрана.

References

1. Vyslobokov K. A., Shemshuchenko Yu. S. (Eds.) (1997). Prava, za yakymy sudytsia malorosiiskii narod 1743 [The Rights which Ruthenian People Use for Suing 1743]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Glyniani V. P. (2003). Istoriia derzhavy i prava zarubizhnykh kraiin [The History of State and Law of Foreign Countries], (Vols. 1). Kharkiv: Odissei [in Ukrainian].

3. Knyha proroka Osii [The Book of Isaiah]. Bibliia, abo knyhy sviatoho pysma Staroho i Novoho Zapovitu – Bible or Holy Scriptures of The Old and New Testaments. (2004). Kyiv: Ukrainske Bibliine Tovarystvo [in Ukrainian].

4. Zakony Manu [The Laws of Manu] (1913). (S.D. Elmanovich, Trans. from Sanskrit). Trudy obschestva russkikh orientalistov – The Works of The Russian Orientalists' Community. (Vols. 1). Saint Petersburg: [Tipo-litografiia N.I. Yevstifeva] [in Russian].

5. Zahalna deklaratsiia prav liudyny, pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Generalnoi Asamblei OON vid 10 hrudnia 1948 roku [The Universal Declaration of Human Rights, proclaimed by resolution 217 A (III) of the United Nations General Assembly from December 10 1948]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Ukrainian].

6. Konventsiia Organizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii schodo zhinok vid 18 hrudnia 1979 roku [The Council of UNO on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women from December 18 1979]. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/go/995_207 [in Ukrainian].

7. Konventsiia OON pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 roku [The Council of UNO on the Rights of the Child from November 20 1989]. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/go/995_021 [in Ukrainian].

8. Konventsiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu iz tsymy yavyschamy (Stambulska konventsiia) [The Council of Europe Convention on Preventing Violence against Women and Domestic Violence (The Istanbul Convention)]. (2013) Dovidnyk dlia chleniv parlamentu – The Members' Handbook. Strasburg: Sekretariat Komitetu z rinvnykh prav i nedopuschennia dyskryminatsii Parlamentskoi asamblei Rady Yevropy [in Ukrainian].

9. Konventsiiia Rady Yevropy pro zakhyst ditei vid seksualnoi ekspluatatsii ta seksualnoho nasylstva [The Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse]. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_927 [in Ukrainian].

10. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine from June 28 1996, № 254k/96-VR]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96vr> [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy «Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasylstvu» vid 20 zhovtnia 2016 roku № 5294. [Law of Ukraine «On Preventing and Combating Domestic Violence» from October 20 2016, № 5294]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv» vid 8 veresnia 2005 roku № 2866-IV. [Law of Ukraine «On the Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men» from September 8 2005 № 2866-IV]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 23.04.2019

Иерусалимов И. А.,

кандидат юридических наук, доцент,
профессор кафедры досудебного расследования
Национальной академии внутренних дел
(г. Киев, Украина)

Литвинчук А. И.,

кандидат юридических наук, доцент, адвокат,
доцент кафедры досудебного расследования,
Национальной академии внутренних дел
(г. Киев, Украина)

Иерусалимов В. И.,

аспирант частного высшего учебного заведения
«Европейский университет»
(г. Киев, Украина)

ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НАСИЛИЮ В СЕМЬЕ

Статья посвящена историко-правовым аспектам противодействия насилию в семье. В работе раскрыты причины возникновения насилия в семье, лежащие в исторической, культурной и социальной плоскости. Приводится подробная хронология развития борьбы за права женщин и противодействию домашнему насилию на уровне ООН, включая перечень конференций и системообразующих документов. Также проводится анализ международных соглашений, что нашли свое отражение в украинском законодательстве, как на уровне законов так и подзаконных нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: домашнее насилие, гендер, Стамбульская конвенция.

Ierusalimov I.,

candidate of law, associate professor,
professor of the department of pre-trial investigation
National academy of internal affairs
(Kyiv, Ukraine)

Litvinchuk A.,

candidate of law, associate professor, lawyer,
associate professor of the department of pre-trial investigation
National academy of internal affairs
(Kyiv, Ukraine)

Ierusalimov V.,

graduate student European university
(Kyiv, Ukraine)

THE HISTORICAL-LEGAL ASPECTS OF COUNTERACTION TO DOMESTIC VIOLENCE

This research is about the historical-legal aspects of counteraction to domestic violence. This article reveals the causes of violence in the family, which lie in the historical, cultural and social field.

We give definition of domestic violence as any deliberate act (act or omission) or the threat of the use of such act (action or inaction) of a physical, sexual, psychological or economic nature. It's refer to one of family member or household relative to another, if these actions violate constitutional rights and freedoms a member of a family or a household as a person and a citizen and causes him moral harm, damage to his physical, mental health or economic interest.

Shows detailed chronology of the struggle for women's rights and domestic violence at the UN and Council of Europe level presented, including a list of conferences and system-building documents, including a detailed study of the Istanbul Covenant. This document also build on analysis of international agreements, which also implements in the Ukrainian legislation. Starting from the resolutions of the United Nations Declaration on the Elimination of Violence against Women, which adopted by United Nations on the General Assembly of the United Nations on December 10, 1948. Moreover, we showed a number of Council of Europe decisions in this area.

Between international legal acts, we describe Council of Europe Convention on the Prevention of Violence against Women and Domestic Violence and the fight against these reasons. The Convention introduces a comprehensive approach to combating violence against women and domestic violence and substantially complements existing instruments, proposes new definitions of terms, and strengthens protection against discrimination on the grounds of gender. The Convention aims to ensure the development of a comprehensive framework, policies and measures to protect and assist all victims of violence against women and domestic violence.

Also, we describe the structure of authorities in Ukraine, according to their powers in part of the implementation of gender policy. Important part of our research is normative legal acts, including programs and laws. Among them, we allocated the Law of Ukraine "On ensuring equal rights and opportunities for women and men", "On counteraction discrimination".

Key words: domestic violence, gender, Istanbul Convention